

До найбільш значущих аспектів процесу становлення професійної ідентичності, на думку Л.Б. Шнейдер, можна віднести: виховання у відповідності зі сформованими традиціями в сім'ї (здаємо про династії) і у найближчому оточенні; отримання інформації про професійну приналежність від значущих людей і переробка цієї інформації; загальне отримання інформації про особливості різних професій і її оцінювання; формування образу професії, який, можливо, багато в чому залежить від емоційного забарвлення отриманої інформації [5].

Проблема професійної ідентичності як однієї зі складових професійної компетентності вимагає подальшого опрацювання, аналізу, практичних технологій і розробок.

Література

1. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учеб. пособие. – М., Академия, 2003. – 336 с.
2. Індивідуалізація професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів / А.В. Колодяжна// *Virtus: Scientific Journal* / Editor-in-Chief M.A. Zhurba – February # 21, 2018. – 313 p. – P. 126-129
3. Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу / за ред. І.Л. Холковської. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. – 144 с
4. Стекленева, С. Ю. Слагаемые профессиональной компетентности современного педагога в школе будущего / С. Ю. Стекленева – Актуальные вопросы современной педагогики : материалы I Междунар. науч. конф. (г. Уфа, июнь 2011 г.). — Уфа, 2011. — С. 76-79.
5. Шнейдер Л.Б. Личностная, гендерная и профессиональная идентичность: теория и методы диагностики. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2007. – 128 с.

Колодяжна А.В.

канд. психол. наук, доцент

Київський національний
університет

технологій та дизайну

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Зовнішні умови навколишньої дійсності динамічно розвиваються і формують у юнацтва суперечливі погляди на вибір майбутнього професійного становлення. Молоді, під час прийняття таких складних рішень професійного самовизначення необхідна допомога з урахуванням систематичних досліджень з даної проблеми. В останні роки в психології з'явилося багато досліджень, що вивчають професійну орієнтацію, вибір професії, професійну підготовку та адаптацію особистості в умовах

сучасного суспільства. Поряд з цим зростає рівень відповідальності особистості за правильний вибір майбутньої професії. Недопущення впливу стихійних чинників на вибір професії стає все більш необхідним завданням. Найбільш важливим є те, щоб вибір професії здійснювався саме на основі системи цінностей людини, які не суперечать суспільним цінностям та інтересам суспільства. Істотний внесок у вирішення цього завдання передбачає дослідження мотивації професійного вибору, а також вивчення впливу мотивів, особливостей вибору професії, ступеню задоволеності вибором, процесу прийняття своєї професії, формування активного ставлення до процесу професійного становлення.

Для оптимізації навчально-професійного процесу і вдосконалення системи професійної орієнтації необхідно вивчення мотивів професійного вибору, а разом з тим і формування самої професійної мотивації, так як ефективний розвиток професійної освіченості особистості можливий тільки при високому рівні її сформованості [2]. Дане дослідження є поясненням необхідності звернення до проблеми становлення професійної мотивації студентської молоді, і, перш за все, студентів – майбутніх педагогів, оскільки саме в цій науковій галузі специфічним чином проявляються основні моменти взаємодії особистості і професії, де освітній процес набуває провідне значення. Вивчення проблеми мотивації і мотивів поведінки та діяльності є однією з основних в психологічній науці.

У загальному плані мотив – це те, що визначає, стимулює, спонукає людину до вчинення будь-якої дії. Серед мотивів можуть виступати ідеали, інтереси, переконання, соціальні установки. У психологічному контексті мотивація є системою багатьох стимулів, які зумовлюють поведінку і діяльність людини [3].

Під професійною мотивацією, стосовно навчальної діяльності студентів в системі вузівської освіти, розуміється сукупність факторів і процесів, які спонукають і направляють індивіда до вивчення майбутньої професійної діяльності. Ефективний розвиток професійної освіченості особистості можливий тільки при високому рівні формування професійної мотивації, яка і є внутрішнім детермінантом розвитку професіоналізму. У цьому контексті під мотивами професійної діяльності розуміється усвідомлення вагомих потреб особистості (здобуття вищої освіти, професійного формування особистості). Ці потреби задовольняються в процесі вирішення навчальних завдань і спрямовують до вивчення майбутньої професійної діяльності [4]. Продуктивність навчання багато в чому залежить від думки студента про професію, яку він вибрав і значущості її для суспільства.

Проблемі формування професійної мотивації присвячені праці вітчизняних (В. Асеев, І. Васильєв, В. Вілюнас, Б. Додонов, Є. Ільїн, В. Ковалєв, П. Якобсон та інші) та зарубіжних авторів (Дж. Аткинсон, Г. Холл, К. Мадсен, А. Маслоу, К. Левін, Х. Хенхаузен). Аналізуючи роботи вітчизняних психологів, можна помітити, що мотиви досліджуються головним чином у зв'язку з діяльністю (О. Леонтьєв, Л. Рубінштейн, В.

Шадриков, К. Абульханова-Славська), з проблемами особистості (В. Асєєв, Л. Анциферова) і з установкою (Д. Узнадзе і його школа) [2].

У зарубіжній психології також відсутня єдність у визначенні поняття «мотив». Представники фрейдизму і біхевіоризму стверджують, що індивід прагне до врівноваження своєї взаємодії з чужим соціальним середовищем (напруга). Усунення цієї напруги, відновлення врівноваженого стану є метою загальної поведінки людини [5]. Представники іншого напрямку (А. Маслоу і Г. Олпорт) наполягають на моделі безперервного становлення, розвитку і вдосконалення особистості. Пошук постійної напруги, для них, є характерною рисою особистості. Саме ця напруга і керує поведінкою людини [3]. Німецький психолог Х. Хенхаузен, який займався проблемою мотивів і мотивації, під «мотивом» розумів потребу, спонукання, потяг, прагнення. Всі ці терміни, на його думку, вказують на «мінливу» спрямованість дії на певні стани, які незалежно від їх неординарності завжди містять в собі ціннісний компонент, який суб'єкт прагне досягти [5]. К. Левін, як спонукальну силу поведінки розглядав наміри, тим самим співвідносячи їх з мотивами і мотивацією. На його думку, у намірах найбільш яскраво проявляється сенс передбачуваних дій і вчинків, їх довільний характер [1].

Таким чином, в даний час не можна визнати існування єдиного розуміння сутності мотиву. Серед основних трактувань можна виділити: мотив як предмет зовнішнього світу (О. Леонтьєв), мотив як спонукання (В. Ковальов, Х. Хенхаузен), мотив як стійка властивість особистості (В. Мерлін), мотив як потреба (Л. Божович, Л. Рубінштейн), мотив як намір (К. Левін) [2].

Для розгляду проблеми формування професійної мотивації студентів педагогічного спрямування навчання розглянемо структуру професійної мотивації. До структури професійної мотивації навчання входять внутрішні і зовнішні мотиви суб'єктів навчання. Мотив, сформований під впливом чинників, пов'язаних з навчальною діяльністю, є внутрішнім. Внутрішня мотивація є конструктом, що описує такий тип детермінації діяльності, коли ініціація і регуляція її чинники відбуваються зсередини особистості і всередині самої діяльності [6, с. 117-118]. Внутрішньо мотивована діяльність не має інших заохочень, крім самої активності, тому є самоціллю, а не служить засобом для реалізації іншої мети. Вона переживається суб'єктом діяльності як стан радості, задоволення від самого процесу навчання. До внутрішніх мотивів навчання студентів у ВНЗ ми відносимо широкі пізнавальні мотиви і мотиви самоосвіти. Вони виникають в ході самостійної пізнавальної діяльності та орієнтовані на оволодіння новими знаннями, безперервну пізнавальну активність, ініціативу, прагнення до компетентності, самостійності, і тим самим забезпечують здатність студентів долати труднощі, що виникають в процесі навчання.

Мотив, сформований під впливом подразників, безпосередньо не пов'язаних з навчальною діяльністю є зовнішнім. Зовнішня мотивація є

конструктом для опису причин прояву діяльності в тих ситуаціях, коли фактори, які її утворюють і регулюють, знаходяться поза суб'єктом діяльності і поза процесом діяльності [6, с. 117-118]. Мотив є зовнішнім, якщо головною причиною діяльності вчення стає отримання чого-небудь за межами самого процесу навчання. Зовнішні мотиви складають мотивацію заданого навчання, засновану на результаті виконавських дій. До зовнішніх мотивів ми відносимо вузькі навчально-пізнавальні мотиви, отримання стипендії, диплому, підпорядкування вимогам викладача або батьків, отримання похвали, визнання однокурсниками.

Таким чином, внутрішні мотиви навчання студентів вузу ми відносимо до релевантних, а зовнішні мотиви – до іррелевантних. Перші мають, а другі не мають прямого відношення до здобування професійних знань, умінь і навичок в процесі навчання. Релевантною, відповідної вибору професії педагога і задоволеності нею, є мотивація навчання, пов'язана з наявністю у студентів безпосереднього інтересу до самих професійних знань, умінь і навичок. Іррелевантною є мотивація, заснована на інших спонуканнях до отримання даної професії, що змушують студентів здобувати відповідні знання, вміння і навички.

Література

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб : Изд-во «Питер», 2000. – 512 с.
2. Кириченко Р.В., Колодяжна А.В. Психологічне дослідження навчально професійної мотивації майбутніх педагогів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Випуск 13(58)' 2021, 48–59. DOI: 10.31392/NPU-nc.series12.2021.13(58).05
3. Маслоу, А. Мотивация и личность / А. Маслоу. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2008. – 352 с.
4. Рудик, П.А. Мотивы поведения деятельности / П.А. Рудик. – М. : Наука, 2003. – 136 с.
5. Хекхаузен, Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – М. : Педагогика. 2005. – 392 с.
6. Чирков, В.И. Самодетерминация и внутренняя мотивация поведения человека / В.И. Чирков // Вопросы психологии. – 1996. – № 3. – С. 117-118.